

CRUCIADELE

O istorie a luptelor pentru
Țara Sfântă

LARS BROWNORTH

CRUCIADELE

O istorie a luptelor pentru
Țara Sfântă

Traducere din limba engleză de
Alexandru Floroiu

AIL

Lars Brownworth este un autor, orator, om de radio și profesor care trăiește în statul Maryland din Statele Unite ale Americii. A scris în *Wall Street Journal*, iar prestigiosul cotidian *New York Times* l-a asemuit cu unii dintre cei mai buni popularizatori ai istoriei. Printre cărțile scrise de el se numără *Lost to the West: The Forgotten Byzantine Empire that Rescued Western Civilization*, *The Normans: From Raiders to Kings* și *The Sea Wolves: A Short History of the Vikings* (aceasta din urmă, tipărită deja în limba română, la editura ALL, sub titlul „Lupii mărilor: o scurtă istorie a vikingilor“).

CUPRINS

<i>Personajele</i>	ix
<i>Lista hărților</i>	xv
<i>Prolog: Yarmuk</i>	xvii

Capitolul 1	Pana și spada	1
Capitolul 2	Cruciada Calicilor	18
Capitolul 3	Cruciada Principilor	38
Capitolul 4	Marșul cel lung	59
Capitolul 5	Antiohia	67
Capitolul 6	Ierusalimul de aur	84
Capitolul 7	Outremer	99
Capitolul 8	Câmpul Sângelui	115
Capitolul 9	Se-adună norii	126
Capitolul 10	Văpaia din Clairvaux	134
Capitolul 11	Cruciada Regelui	142
Capitolul 12	Marșul prostiei	155
Capitolul 13	Saladin	163
Capitolul 14	Cruciada a III-a	174
Capitolul 15	Inimă de Leu	182
Capitolul 16	Mistuiți de patimă	197
Capitolul 17	Cruciada Copiilor	216
Capitolul 18	Cruciada a VI-a	230
Capitolul 19	Cruciada a VII-a	241

Capitolul 20 Preotul Ioan	250
Capitolul 21 Ultima cruciadă	256
<i>Epilog: Urmările cruciadelor</i>	267
<i>Bibliografie</i>	275

PERSONAJELE

Prima cruciadă: Cruciada Calicilor (Capitolele 1–2)

Alexie I Comnenul: *Împărat bizantin a cărui cerere de ajutor adresată papei Urban al II-lea a dus la declanșarea Primei Cruciade*

Emicho: *Conte de Leiningen și liderul cruciadei antisemite „germane“*

Kilij Arslan: *Sultan turc care avea capitala la Niceea*

Petru Eremitul: *Preot francez, lider principal al Cruciadei Calicilor. Cunoscut și ca Petru din Amiens*

Urban al II-lea: *Papă al cărui discurs de la Clermont din 1095 a lansat Prima Cruciadă*

Gautier Sans-Avoir: *Nobil feudal din Boissy-sans-Avoir, lider minor al Cruciadei Calicilor. Cunoscut și ca Gautier cel Sărac*

Prima Cruciadă: Cruciada Principilor (Capitolele 3–6)

Adhémar de Monteil, episcop de Puy, cunoscut și ca Adhémar de Puy: *Legat papal, lider spiritual al Primei Cruciade*

Balduin: *Fratele lui Godefroy de Bouillon. A pus bazele primului stat cruciat (Comitatul de Edessa) și a fost al doilea rege al Ierusalimului*

Bohémond: *Principe de Taranto, fondatorul celui de-al doilea stat cruciat (Principatul Antiohiei)*

Godefroy: *Duce al Lorenei Inferioare, primul rege (neîncoronat) al Ierusalimului; și-a atribuit titlul de „Apărător al Sfântului Mormânt“*

Hugues de Vermandois: *Fratele mai mic al regelui Franței, primul nobil important care a plecat în cruciadă*

Kerbogha: *Atabegul orașului Mosul*

Pierre Barthélemy: *Mistic francez care a avut viziunea Lăncii Sfinte în Antiohia*

Raymond: *Conte de Toulouse și principal rival al lui Bohémond*
Stephen al Angliei: *Ginere al lui William I al Angliei*
Tancred: *Nepot al lui Bohémond. A devenit principe al Galileei și regent al Principatului Antiohiei*
Taticius: *General bizantin care a călătorit alături de cruciați până în Antiohia*
Yaghi-Şiian: *Guvernator turc al Antiohiei*

Formarea statelor cruciate (Capitolele 7–9)

Balduin al II-lea: *Văr al lui Balduin I și al treilea rege al Ierusalimului. Cunoscut și ca Balduin de Bourcq*
Balduin al III-lea: *Fiul lui Foulque și al lui Mélisende, al cincilea rege al Ierusalimului*
Daimbert: *Legat papal care l-a înlocuit pe Adhémar de Monteil*
Domenico Michiel: *Doge al Veneției*
Foulque de Anjou: *Soțul lui Mélisende, al patrulea rege al Ierusalimului*
Hugues de Payens: *Cavaler francez, fondator al Ordinului Cavalerilor Templieri*
Josselin al II-lea: *Conte de Edessa. Rivalitatea dintre el și Raymond de Poitiers a dus la căderea Comitatului de Edessa*
Mélisende: *Fiica lui Balduin al II-lea. A guvernat alături de soțul său, Foulque, ca regentă a fiului lor, Balduin al III-lea*
Raymond de Poitiers: *Principele Antiohiei și unchiul Eleonorei de Aquitania*
Zengi: *Emirul de Alep. Victoriile sale pe câmpul de luptă au provocat Cruciada a II-a*

Cruciada a II-a (Capitolele 10–11)

Bernard de Clairvaux: *Călugăr cistercian, inițiator al Cruciadei a II-a*

Conrad al III-lea: *Suveran al Sfântului Imperiu Roman*

Eleonora de Aquitania: *Soția lui Ludovic al VII-lea și nepoata lui Raymond de Poitiers*

Eugen al III-lea: *Papa care a inițiat Cruciada a II-a*

Ludovic al VII-lea: *Rege al Franței, prima personalitate majoră care a îmbrățișat cauza cruciadei*

Manuel I Comnenul: *Împărat bizantin, nepot al lui Alexie I Comnenul*

Nūr al-Dīn: *Emir de Alep, fiu al lui Zengi*

Cruciada a III-a (Capitolele 12–15)

Amalric: *Fratele mai mic al lui Balduin al III-lea. Al șaselea rege al Ierusalimului*

Balduin al IV-lea: *Fiul lui Amalric și al șaptelea rege al Ierusalimului. Cunoscut și ca „Leprosul“*

Frederic Barbarossa: *Împărat al Sfântului Imperiu Roman și nepot al lui Conrad al III-lea*

Grigore al VIII-lea: *Papa care a organizat Cruciada a III-a*

Guy de Lusignan: *Nobil francez și al nouălea rege al Ierusalimului*

Henric al II-lea: *Rege al Angliei și al doilea soț al Eleonorei de Aquitania*

Isaac Anghelos: *Împărat bizantin în perioada Cruciadei a III-a*

Filip al II-lea: *Rege al Franței, fiu al lui Ludovic al VII-lea*

Renaud de Châtillon: *Principe al Antiohiei. Comportamentul său imprudent a dus la pierderea Ierusalimului*

Richard Inimă de Leu: *Rege al Angliei, fiu al lui Henric al II-lea și al Eleonorei de Aquitania. Personajul principal al Cruciadei a III-a*

Saladin: *Fiul al lui Shirkub și cel care a recucerit Ierusalimul pentru Islam*

Shirkuh: *General kurd al lui Nūr al-Dīn, care s-a autoproclamat vizir al Egiptului*

Tancrède de Lecce: *Regele Regatului Normand al Siciliei. Cunoscut și ca „Regele-maimuță“*

Cruciada a IV-a (Capitolul 16)

Alexie al III-lea Anghelos: *Împărat bizantin și frate mai mic al lui Isaac al II-lea Anghelos*

Alexie al IV-lea Anghelos: *Împărat bizantin, fiu al lui Isaac al II-lea Anghelos și aliat al cruciaților*

Alexie al V-lea: *Împărat bizantin care l-a detronat pe Alexie al IV-lea Anghelos. Cunoscut și sub numele de Mourtzouflos*

Bonifaciu de Montferrat: *Marchiz de Montferrat și lider al Cruciadei a IV-a*

Enrico Dandolo: *Doge al Veneției, lider al Cruciadei a IV-a*

Inocențiu al III-lea: *Papa care a inițiat Cruciadele a IV-a și a V-a*

Isaac al II-lea Anghelos: *Împărat bizantin detronat de Alexie al III-lea cu puțin timp înainte de începerea Cruciadei a IV-a*

Theobald al III-lea de Champagne: *Conte de Champagne, nepot al lui Richard Inimă de Leu*

Cruciada a V-a (Capitolul 17)

Al-Kamil: *Sultan al Egiptului în timpul Cruciadelor a V-a, a VI-a și a VII-a și nepot al lui Saladin*

Andrei: *Rege al Ungariei, lider al Cruciadei a V-a*

Frederic al II-lea: *Împărat al Sfântului Imperiu Roman. Cunoscut și ca „Stupor Mundi“*

Jean de Brienne: *Regent al Ierusalimului și lider al Cruciadei a V-a*

Leopold: *Duce al Austriei, lider al Cruciadei a V-a*

Nicholas din Köln: *Copilul unui păstor german și unul dintre liderii „Cruciadei Copiilor“*

Pelagius: *Legat papal și lider al Cruciadei a V-a*

Cruciada a VI-a (Capitolul 18)

Frederic al II-lea: *Împărat al Sfântului Imperiu Roman și lider al Cruciadei a VI-a*

Grigore al IX-lea: *Papă, succesorul lui Honoriu al III-lea și cel care l-a excomunicat pe Frederic al II-lea*

Honoriu al III-lea: *Papa care a inițiat Cruciada a VI-a*

Yolanda: *Fiica lui Jean de Brienne și moștenitoare a tronului Ierusalimului*

Cruciadele a VII-a și a VIII-a (Capitolele 19–21)

Baibars I: *Sultan mameluc al Egiptului*

Carol de Anjou: *Fratele lui Ludovic al IX-lea și rege al Siciliei*

Eduard I: *Rege al Angliei care s-a alăturat Cruciadei a VIII-a după finalul acesteia. A condus ceea ce unii au denumit „Cruciada a IX-a“. Cunoscut și ca „Picioare lungi“*

Hulagu: *Nepot al lui Ginghis Han și lider al mongolilor*

Inocențiu al IV-lea: *Papa din timpul Cruciadei a VII-a*

Ludovic al IX-lea: *Rege al Franței, lider în cadrul Cruciadelor a VII-a și a VIII-a. Cunoscut și ca „Sfântul Ludovic“*

Preotul Ioan: *Suveran al unui legendar regat creștin din Orient*

Robert I de Artois: *Frate al lui Ludovic al IX-lea*

LISTA HĂRȚILOR

1. Imperiul Bizantin	xxii
2. Califatul Abbasid	17
3. Traseul Primei Cruciade	58
4. Statele cruciate, c. 1135	98
5. Traseul Cruciadei a IV-a	196

„Si vis pacem, para bellum“

Publius Flavius Vegetius

PROLOG: YARMUK

La începutul anului 636, o oaste călare pe cămile a traversat granița siriană și, într-o acțiune care nu ar fi putut fi considerată decât sinucigașă, a atacat Imperiul Roman de Răsărit. Acest stat, cunoscut mai bine sub denumirea de Bizanț, reprezenta bastionul strălucitor și cultivat al creștinismului și se întindea de pe coasta Atlanticului, în sudul Spaniei, până la deșerturile actualei Arabii Saudite, în est¹. Imperiul părea să se extindă în toate părțile. După patru secole de războaie intermitente, străvechiul inamic al Romei, Persia, fusese în cele din urmă învins, victoria decisivă fiind adusă de strălucitul împărat-războinic Heraclius.

Cronicarii bizantini s-au grăbit să considere domnia lui Heraclius ca o nouă epocă de aur. Bătrânul a fost salutat ca un nou Moise, scoțându-și supușii din jugul fricii, ca un nou Alexandru cel Mare distrugând amenințarea persană, ca un al doilea Scipio Africanul, biruind un Hannibal modern și readucând gloria Romei. Încă o dată, *Pax romana* se întindea asupra teritoriilor sfâșiate de război din bazinul Mediteranei.

Pe de altă parte, noii invadatori proveneau din zonele deșertice ale Arabiei, o regiune de la marginea lumii civilizate, populată de triburi mărunte, care se luptau mereu între ele. În afara unor raiduri pe teritoriul imperiului, aceste populații ale deșertului nu jucaseră până atunci niciun rol important în istoria umanității și nici nu dădeau semne că ar fi fost capabile vreodată de așa ceva. Dar, în 622, Mahomed, fiul carismatic al unui crescător

¹ Capitala Imperiului Roman de Răsărit era orașul Constantinopol. Cum denumirea inițială a orașului fusese Byzantium, istoricii moderni au numit imperiul din jurul său „Imperiul Bizantin“ sau, mai simplu, „Bizanțul“.

de cămile, a declarat că este ultimul profet al lui Dumnezeu și că a fost trimis să purifice mesajul corupt al religiei musulmane și al creștinismului¹.

Mahomed nu era un simplu excentric sau vreun bărbat puternic, dar efemer. El predica supunerea și ascultarea absolute (*Islam*) în fața voinței divine și a combinat această credință cu un sistem politic și militar care va transforma Islamul în ceva mult mai amplu decât o religie². El a atras triburile arabe care se luptau între ele cu conceptul unei lumi împărțite între cei care se supuseseră Islamului – *Dar al-Islam*, „Casa Islamului” – și cei care încă nu fuseseră cucerțiți – *Dar al-Harb*, „Casa războiului”. În loc să se consume în sângeroase lupte fratricide, vastele energii ale arabilor au fost concentrate pe extinderea, prin forța sabiei, a Casei Islamului.

Succesul acestui prim mare val de *jihad* sau război sfânt a fost uluitor. În doar un deceniu, armatele musulmane cuceriseră deja o mare parte din Arabia și, în ciuda faptului că Mahomed a murit, răpus de boală, la Mecca, în anul 632, ele au continuat să-și extindă dominația, sub urmașii Profetului, care l-au egalat pe acesta în agresivitate³. Încă din 634, grupări de invadatori au început să pătrundă pe teritoriul Imperiului Bizantin. Doi ani mai târziu, aceste grupări au revenit în forță pe teritoriul creștin. Momentul ales de ele nu ar fi putut fi mai potrivit.

În ciuda aparențelor strălucitoare, puterea Bizanțului era o iluzie. Ultimii douăzeci de ani ai celui mai recent război prin care trecuse răpiseră imperiului două sute de mii de ostași și îl lăsaseră vulnerabil și extenuat. Conflictele religioase măcinau provinciile sud-estice, iar încercările împăratului de a elimina în mod violent opiniile

¹ Mahomed susținea că Allah se revelase omenirii prin intermediul altor profeți, printre care și Moise, și Cristos, dar că mesajul acestora fusese, în timp, denaturat. Revelația sa constituia versiunea pură și finală a voinței divine, versiune menită să înlocuiască mesajul corupt.

² *Islam* înseamnă „supunere” în fața voinței lui Allah.

³ O parte esențială a succesului lui Mahomed s-a datorat pragmatismului său. Chiar dacă susținea supunerea fără excepții, el a fost dispus să accepte tradiții împământenite, precum deținerea de sclavi și poligamia.

considerate eretice n-au făcut decât să le exacerbeze. Imperiul avea nevoie de un lider puternic, dar, în 636, eroul cuceritor, Heraclius, era doar o umbră a războinicului din tinerețe. Se gârbovise și îi tremurau mâinile. Măcinat de sfertul de secol petrecut pe tron, suveranul dădea semne de dereglare mintală și începuse să sufere de spasme violente care, în scurt timp, aveau să-i aducă sfârșitul.

Probabil că împăratul nici nu-și dădea seama cu ce fel de inamic se confrunța, de această dată. Asemenea multor bizantini, a presupus că era vorba de eretici creștini sau de vreo sectă evreiască. Chiar și așa, el a procedat corect, recunoscând pericolul și ridicând o armată de 80.000 de ostași pentru a apăra Imperiul. Era prea bolnav să conducă el însuși armata, așa că a stabilit un centru de comandă în Antiohia, a doua cea mai mare metropolă a imperiului, și a trimis armata, sub comanda câtorva generali, în Siria, unde forțele musulmane așteptau.

Cele două oști s-au întâlnit pe un teren nisipos din apropiere de râul Yarmuk, unul dintre afluenții Iordanului. Era un loc ostil, o regiune muntoasă situată în apropiere de actuala frontieră dintre Israel, Iordania și Siria, la sud-est de contestata regiune Înălțimile Golan. În secolul VII, această regiune era și mai izolată decât în prezent, fiind înconjurată de deșerturi imposibil de traversat și de dealuri pârjolite de soare. În mod clar, nu părea deloc fundalul pe care urma să se desfășoare una dintre cele mai importante bătălii din istoria omenirii.

Armata bizantină era evident superioară – cel puțin din punct de vedere numeric – dar, în fața inamicilor ei, a rămas paralizată. Timp de cinci zile, bizantinii au tot trimis iscoade și i-au supravegheat cu atenție pe musulmani, dar nu au atacat. În toată această perioadă de ezitare, arabii au primit numeroase întăriri, ceea ce le-a întărit forța ofensivă și a scăzut moralul creștinilor¹.

¹ Între întăririle musulmane și principala armată arabă nu exista nicio sursă de apă și de aceea inventivul comandant islamic și-a lăsat cămilele să se adape pe săturate înainte de a pleca, apoi a poruncit soldaților să le ucidă, pentru a bea apa din stomacurile lor.

Armata musulmană a acționat prima. În dimineața zilei de 20 august 636, sub acoperirea unei furtuni de nisip orbitoare, abătută asupra armatei bizantine, arabii au atacat. Inițial, armata bizantină le-a ținut piept, dar, pe parcursul înclăștării, douăsprezece mii de creștini arabi, care erau aliați ai împăratului, dar nu-și mai primiseră de mult timp solda, au trecut de partea musulmanilor, fapt care a dus la risipirea trupelor imperiale. Panicați, încolțiți și confuzi, soldații bizantini nu au avut nicio șansă. Majoritatea au fost măcelăriți în timp ce încercau să fugă spre a se salva.

În Antiohia, vestea dezastrului a ruinat și a prăbușit total mințile și așa zdruncinate ale lui Heraclius. Împăratul mizase totul pe această bătălie și pierduse. Crezând că fusese părăsit de Dumnezeu, el n-a mai încercat să țină în frâu trupele musulmane¹. În drum spre Constantinopol, singura escală pe care Heraclius a făcut-o a fost în Ierusalim, orașul sfânt.

Cu șase ani în urmă, el intrase în Ierusalim triumfător, purtând în spinare cea mai sacră relicvă a imperiului – Sfânta Cruce. Îmbrăcat ca un simplu penitent, el pășise desculț pe *Via Dolorosa*, „Drumul Durerii“ pe care Cristos mersese înainte de a fi crucificat. La capătul acestui drum se afla Biserica Sfântului Mormânt, bazilica magnifică pe care Constantin cel Mare o clădise și în altarul căreia Heraclius își agățase prețiosul trofeu. Acela fusese apogeul domniei sale, dovada incontestabilă că împăratul se afla în grația lui Dumnezeu.

Acum, epuizat psihic și decrepit fizic, Heraclius intra iarăși în biserică. Puțini dintre cei care asistau la scenă ar fi putut rata simbolismul ei, mai ales atunci când monarhul zdrobit a dat cu grijă jos Sfânta Cruce din altar și a încărcat-o, alături de celelalte relicve ale Ierusalimului, pe o corabie. Plângând în văzul tuturor, el a plecat, lăsând în voia soartei Răsăritul creștin.

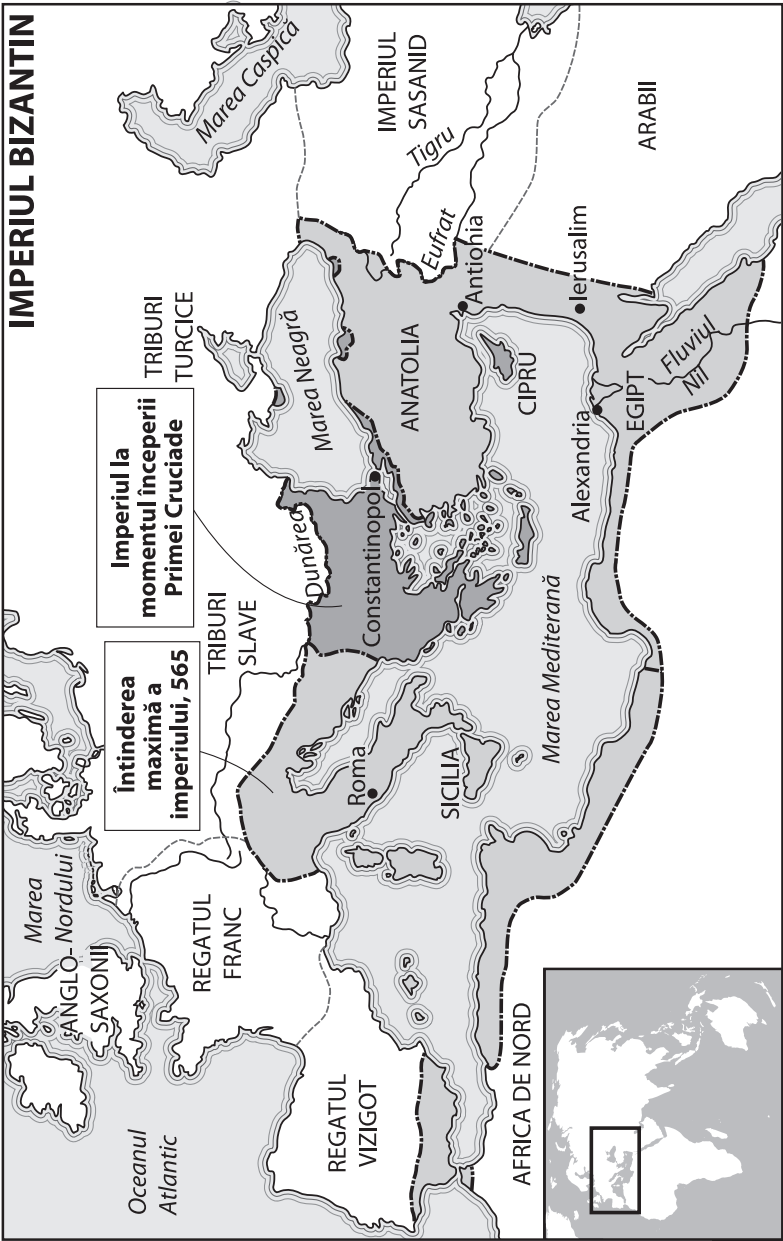
¹ Supușii împăratului erau și ei convingiți că acesta fusese părăsit de Dumnezeu. După ce prima lui soție murise, Heraclius se căsătorise cu nepoata sa și populația credea că această uniune incestuoasă era responsabilă de majoritatea problemelor cu care se confrunta imperiul.

Rămas fără conducere și incapabil să-și înțeleagă noul agresor, imperiul s-a năruiat cu o rapiditate uluitoare. Orientul Mijlociu roman – care era creștin de mai bine de trei secole – primise lovitura fatală. La mai puțin de un an după bătălie, califul arab intra în Ierusalim, smulgând orașul din mâinile creștinilor. În nici douăsprezece luni, Damascul și teritoriile de azi ale Siriei, Israelului și Iordaniei au căzut în mâinile forțelor musulmane. După zece ani, le-au urmat Egiptul și Armenia. Peste două decenii a venit și rândul Irakului și al Iranului să fie cucerite. La mai puțin de un secol de la bătălia de la Yarmuk, armatele islamice capturasera deja Africa de Nord și Spania și ajunseseră la mai puțin de două sute patruzeci de kilometri de Paris. Trei sferturi din lumea creștină dispăruse, și, mai grav de atât, religia creștină însăși fusese alungată de pe tărâmul unde se născuse.

Starea de spirit generală a fost foarte bine descrisă de patriarhul Ierusalimului, care cedase fără împotrivire orașul noilor lui stăpâni pentru a evita alte conflicte sângeroase. În timp ce îl privea pe calif cum, călărind pe o cămilă albă ca zăpada, venea să ia în stăpânire muntele Templului, patriarhul a șoptit un verset biblic: „*Iată urâciunea pustiirii...*“ Era un semn – așa cum însuși Cristos avertizase – că sfârșitul lumii era aproape¹.

¹ Matei 24:15.

IMPERIUL BIZANTIN

CAPITOLUL 1

PANA ȘI SPADA

*„O rasă blestemată, întru totul înstrăinată de Dumnezeu,
...a invadat cu brutalitate pământurile creștinilor...”*

Urban al II-lea la Clermont

În 1093 a sosit, în sfârșit, momentul pe care împăratul Imperiului Bizantin, Alexie I, îl așteptase încă de la urcarea pe tron. Marele inamic musulman era dezbinat și slăbit; un singur efort susținut ar fi fost de ajuns pentru ca prosperitatea și pacea – două lucruri care lipsiseră de generații întregi – ar fi putut fi atinse.

La momentul încoronării sale, în 1081, cu un deceniu în urmă, Alexie promisese să refacă prosperitatea imperiului, deși părea mult mai probabil că va asista, de fapt, la colapsul său final. De peste patru sute de ani, Bizanțul, partea răsăriteană a vechiului Imperiu Roman, fusese sub un asediu constant. La momentul venirii pe lume a lui Alexie, adică la jumătatea secolului XI, atacurile neconținute ale musulmanilor redusese răstatul bizantin, cândva întins aproape în jurul întregii Mediterane, la doar o mică parte a actualelor teritorii ale Turciei și Greciei. Umiliința supremă pentru creștini se produsese în 1071, cu zece ani înainte de urcarea lui Alexie pe tron. Turcii, un grup de noi invadatori din Asia Centrală, măcelăriseră armata bizantină în îndepărtatul și izolatul oraș armean Manzikert și îl capturaseră pe împărat, cu toată suita acestuia. Sultanul victorios și-a pus piciorul, încălțat cu un papuc aurit, pe gâtul împăratului de parcă umilitul suveran bizantin ar fi

fost doar un scăunel ceremonial, iar turcii – după cum scria cronicarul bizantin contemporan, Mihail Psellus – s-au revărsat asupra Asiei Mici ca „o viitură copleșitoare”¹.

Frontiera estică se prăbușea, în ruine, dar și granița vestică a imperiului era sub asediu. Aventurieri normanzi, descendenții vikingilor care se stabiliseră în Franța, pătrunseseră în Peninsula Italică, tentați de pământurile mănoase, ușor de dobândit. Conduși de remarcabilul Robert Guiscard și de uriașul său fiu, Bohémond, normanzii au cucerit sudul Italiei fără să întâmpine aproape nicio rezistență. În 1081, au traversat marea, ajungând în Grecia, iar în câteva luni se aflau la o azvârlitură de sulită de Constantinopol. Singura întrebare care părea să se mai pună era dacă imperiul urma să fie cucerit de normanzi sau de turci.

Tocmai această înlănțuire de dezastre l-a adus pe Alexie pe tron. Bătrânul său predecesor, care avea aproape 80 de ani și era prea extenuat ca să mai opună vreo rezistență, fusese trimis fără mari probleme la o mănăstire. Să înfrunte doi adversari, fără să se poată baza pe o oaste de încredere, constituia o provocare extrem de dificilă, dar, printr-o combinație de diplomatie, îndrăzneală și câteva daruri bănești oferite la momentul oportun, Alexie a reușit să stopeze colapsul aparent iminent.

În cei paisprezece ani care au urmat, el s-a străduit neîncetat să stabilizeze frontierele și să dea supușilor săi măcar impresia prosperității. Încet, dar sigur, schimbarea s-a produs. O serie de sultani turci slabi ajuși pe tron în Asia Mică au scăpat de sub control emirii care le erau vasali, iar în 1095 sultanatul deja se dizolvase în mare parte, lăsând în urma sa o sumedenie de emirate care se războiau între ele.

Acesta a fost momentul – susținut cu aur bizantin plasat cu mare grijă – pentru care se pregătea Alexie. Acum, când principala sa inamic era dezbinat și slab, el putea lansa o contraofensivă cu care să-i scoată pe turci din Asia Minor, reparând stricăciunile

¹ „Asia Minor” e un termen care, inițial, se referea la provincia romană Asia, evanghelizată de Sfântul Apostol Pavel. Ea cuprindea o mare parte a Turciei de azi, Asia Minor fiind, mai mult sau mai puțin, echivalentă cu „Anatolia”.

provocate la Manzikert. O asemenea oportunitate uriașă ar fi putut să nu se mai ivească niciodată.

Din păcate însă, armata lui Alexie nu era suficient de numeroasă și de instruită pentru a profita de șansă. Pierderea Asiei Mici lăsase imperiul fără majoritatea veteranilor săi. Alexie recrutase o armată de mercenari și de proaspeți recruți care arătau impresionant când au mărșăluit prin Poarta de Aur, dar care s-au dovedit a fi inutile pe câmpul de luptă. În prima bătălie în care a condus această oștire împotriva unui inamic bine pregătit, împăratul a fost înfrânt cu ușurință. Două încercări succesive de a reforma armata au dus la același rezultat.

Problema era generată mai puțin de cantitate și mai mult de calitate: mercenarii recrutați de Alexie proveneau din rândurile triburilor barbare învecinate, a căror loialitate față de imperiu era cel puțin discutabilă. Confrunțați cu armatele occidentale, dure și disciplinate, sau cu cele orientale, foarte numeroase, acești mercenari aveau tendința să intre în panică. Dacă Alexie ar fi putut găsi ostași de încredere – chiar și câteva sute ar fi fost suficienți – aceștia ar fi acționat ca un tonic, revigorând determinarea celorlalți soldați imperiali.

Din fericire, o sursă de astfel de oameni se afla la îndemână. Cavalerii occidentali, îmbrăcați în armuri solide, erau aproape invincibili atunci când șarjau călare. Dacă ar fi putut obține un echilibru – angajând un număr de cavaleri îndeajuns de mare cât să amplifice capacitatea de luptă a armatei, dar în același timp suficient de mic ca să-i poată ține sub control – Alexie ar fi putut să alunge turcii de pe teritoriul imperiului.

Singurul detaliu neclar era la cine ar fi putut să apeleze împăratul. Evident, el nu ar fi putut să-i scrie lui Bohémond sau oricărui alt lider normand, cerându-le să-l ajute iar să-și întregască imperiul. De asemenea, nu ar fi putut apela nici la monarhul vreunui dintre puzderia de stătulețe care alcătuiau pe atunci Europa, întrucât era puțin probabil ca oricare dintre aceștia să aibă suficiente resurse ca să-i fie de un real folos. Exista o singură figură cu